

Prelego pri Kubo

Kubo – Mirakla Kunfandiĝo de l'Homaro.

Juan Lazaro Besada

1. Koloniiga Epoko

La lastaj malkovroj de nuntempaj arkeologoj kaj historiistoj permesas aserti, ke jam dek mil jarojn antaŭ nia erao Kubo havis loĝantaron, kiu atingis la insulon pro pilgrimado tra la Antiloj pere de senĉesaj elmigroj, kies ĉefa kialo estis la batalado inter tiutempaj amerikaj triboj loĝintaj en nia kontinento.

Tial do ni povas diri, ke kiam la 28-an de oktobro 1492 Kristoforo Kolumbo alvenis por la unua fojo en Kubo, ĉi tie ekzistis civilizo, kiun mi, nome de la lando gastiganta la 75-an Universalan Kongreson de Esperanto deziras prezenti al vi ĉiuj, same kiel ties koncernen evoluon, por iomete konatigi vin kun nia patrio, kies tradicioj estas buntaj kaj plenaj je plej diversaj nuancoj.

Facilas konkludi, ke la koloniistoj avidis je oro, kaj pro tio ili sovaĝe ekspluatis nian praloĝantaron, kaj tiu ekspluatado kaŭzis la unuajn ribeladojn kontraŭ la hispana invado. Ĉar kvankam **kubaj indianoj** ne estis batalemaj, ili ne pretis vivi tiom krude sufokataj kaj, krom memmortigo en kelkaj okazoj, la plej ordinara reago al la sinteno de la hispanaj okupantoj estis la lukto.

Bonega kaj – lau mia persona vidpunkto – elstara pruvo pri tio estis la ribelado, kiun iniciatis kaj gvidis la tribestro Hatuey, kiu venis al Kubo fuĝante el la insulo "La Espanola", nuntempe apartenanta al la Dominika Respubliko kaj Haitio.

Estis li, kiu klarigis al kubaj indianoj la kruelon de tiuj ĵus alvenintaj blankhautuloj, kaj oni povas tute prave difini lin kiel simbolon de la kuba karaktero. Kaptita de la hispanoj li estis kondamnita al morto en brulstako,

kaj asertoj de tiamaĵ kronikistoj klarigas al ni, ke proksime al sia lasta vivmomento, kristana sacerdoto proponis al li akcepti la principojn de la katolika kredo por garantii al si la gloron. Tiel demandite Hatuey siavice demandis, ĉu la hispanoj ankaŭ irus tien kaj post audi jesan respondon li tuj ekdiris: "Ho ve, tiam mi ne akceptas, ĉar mi ne volas iri kien tiaj homoj iras!" Necesas klarigi, ke post la morto de Hatuey kuba tribestro nomata Guama daurigis la rezistadon, kaj povus kaŭzi miron, ke dum deko da jaroj Guama kaj siaj kunbatalantoj sukcesis venki la hispanan armeon, ĝis la ribelantoj estis kaptitaj kaj poste mortigitaj de la koloniistoj.

Tiuj ribelintaj indianoj instruis al la postaj afrikaj sklavoj la plejan kaj ununuran dignan formon defendi sin kontraŭ la fieco de tiuj krimuloj, kaj ni kuraĝas sentime proklami, ke Hispanio faris en Ameriko la ĝenerale plej grandan genocidon kiun ĝis nun konas la historio de la homaro.

Ni ne neglektu la fakton, ke multaj hispanoj parigis sin al indianoj kreante novajn idojn, kiun oni komence nomis **mestizoj au kreoloj**.

Jam komence de la XVI-a jarcento oni estis fondinta la unuajn vilaĝojn: Baracoa (1512), Santiago de Cuba (1514), Puerto Principe (Camaguey 1514), Sancti Spiritus (1514), Trinidad (1514), San Juan de los Remedios (1515), La Habana (1513). Tiuj sep vilaĝoj estis la kerno, el kiu fontis la posta formiĝo de nia lando, kaj ankoraŭ nuntempe ĉiu el ili montras videblajn tiuepokajn spurojn.

La unuaj tempoj de la konkerado kaj koloniigo de Kubo estis ege malfacilaj, des pli ĉar mankis laborfortoj kaj ankaŭ la blankhauta loĝantaro. Tio estas komprenebla, se oni scias, ke en Kubo ne estis grandaj orminejoj kaj ke la ĉefa intereso de tiuj oravidaj malsatuloj estis atingi tiel eble kiel rapide kaj facile riĉecon.

Pro tiu loĝantarmanko la tiama hispana monarkio promulgis "Reĝan Dekretion" datita je la 17-a de novembro 1526 malpermesante la foriron el Kubo de la tieaj loĝantoj.

Krom novaj produktoj kaj vortoj, ĝis tiam nekonataj al la konkerantoj, ni emfazu la fakton, ke niaj indianoj heredigis al la hispanoj tute novan semadformon, kiun oni konas sub la nomo de *semado en eĝoj*, kaj ankaŭ la terbruligon, kio estas nuntempe ofte uzata metodo en agrikulturaj laboroj.

Ĉar en 1550 la indianaro en Kubo estis ege malpliigita eblas konkludi, ke la koloniistoj bezonis aliajn laborfortojn por la pezaj agrikulturaj laboroj, kiujn ili mem ne volis fari. Tial jam en 1512 alvenis en Kubo la unuaj **negraj sklavoj**, kiujn la koloniistoj venigis el Afriko por laborado sub tute kontraŭhomaj vivkondiĉoj. Tiuj sklavoj, kiujn oni ŝiris el iliaj medioj, donis impulson al la ekonomia vivo kaj efikis sur la socian strukturon. Ĉar krom alporto de iliaj tradicioj, lingvoj kaj kredoj, multaj blankuloj parigis sin ankaŭ al negrulinoj tiel kreante aliajn novajn idojn krom tiuj, pri kiuj ni jam parolis. Tiu miksaĵo inter blankuloj kaj negrulinoj kreis la t.n. **mulatojn**, kaj de tiu epoko datiĝas la formiĝo de la kubaj loĝantaro kaj popolo.

Lau oficialaj fontoj kaj taksoj de tiuepokaj kaj nunaj historiistoj eblas precizigi, ke inter la jaroj 1512 ka 1799 alvenis al nia lando 146000 afrikaj sklavoj.

La tuta XVI-a jarcento estis periodo, kiun ni povas konsideri konvulsa kaj agobunta, ĉar la koloniistoj dediĉis sin al la ekspluatado kaj atingado de riĉaĵoj, kvankam dum tiu epoko ofte okazis ribeloj kontraŭ la ekspluatantoj. El tiuj ribeloj fontis la figuro de la fuĝanta negrulo, kiu ricevis la lecionon de la tiam jam estingigantaj indianoj. Tiu negrulo, kiu preferis fuĝi al la montoj kaj suferi persekutadon au mortigon antaŭ ol vivi tiom nedece, estas konata sub la nomo *Cimarron* kaj estas la dauriganto de sinteno de la tribestroj Hatuey kaj Guama.

Jam ĉe la fino de la XVI-a kaj sojle de la XVII-a jarcento, pro la mondaj cirkonstancoj de la lukto pro superregado inter la plej povaj tiamaj potencoj, ekaperis en la kariba regiono la **piratoj kaj korsaroj**, kiuj markis etapon en la kuba historio.

Audacaj kaj kuraĝaj maristoj kaj soldatoj atakis kiel marbanditoj Kubon ĉe diversaj okazoj, kaj estas menciinda la fakto, ke dum la XVI-a jarcento la franca pirato Giron atakis Bayamo, vilaĝo situanta oriente en nia lando,

kaptis la tian episkopon kaj petis grandan monsumon pro lia liberigo. Tiam la bajamoanoj atakis la piraton kaj mortigis lin. Tiu historia okazaĵo estis la fontoinspiro de la unua kuba poemo, kiu titoliĝas *Spegulo de Pacienco*.

Dum la lasta duono de la XVI-a jarcento la hispanaj regantoj iniciatis la konstruadon de la unuaj kubaj fortikaĵoj. Oni akcelis tiun konstruadprocezon post kiam alia franca pirato, Jaques de Sores, atakis Havanon kaj okupis ĝin dum preskau tuta monato.

Tial ekaperis la diversaj havanaj fortikaĵoj, el kiuj la unua estas la Kastelo de la Forto, kiu finpretiĝis inter 1583 kaj 1584.

Alia famekonata havana fortikaĵo, kies lumturo nuntempe lumigas la eniron al la haveno, estas la Kastelo de la Tri Reĝoj de l'Morro, kiun oni ekkonstruis en 1539, kaj kies finkonstruado oni fiksas en 1597.

Ne malpli grava estas la Fortikaĵo de la Punto, kies konstruado komenciĝis en 1589.

En la XVII-a jarcento komenciĝis periodo de disvastigo de la kubaj agrikulturo kaj brutara bredado, ĉar Kubo estis la ĉefa kaj deviga provizejo de la hispanaj ŝipoj irantaj kaj al la metropolo kaj al la amerikaj kolonioj.

Jam en la 1700-aj jaroj diversaj kubaj terproduktoj havis signifan evoluon, kaj estas interese priskribi almenau supraĵe la ribeladon de la tabakkultivantoj.

Konata al la hispanoj ekde la unua vojaĝo de la admiralo al Kubo, la Hispana Monarkio malpermesis pere de Reĝa Ordo datita je la 26-a de aŭgusto en 1606 la uzadon de tabako, ĉar – kaj ni citu la tekston de la ordo – "riskas perdi la vivon ĉiuj uzantoj de tiu herbaĉo, kiu portas en si mem naturan malbonon".

Malgrau tiu severa ordo oni daurigis la tabakkultivadon, sed en 1716 Hispanio altrudis grandajn komercajn limigojn al nia lando, kiuj bremsis la evoluon de la tabakkultivado kaj malpermesis al la kultivantoj libere komercadi. Tiu monopoligo flanke de la metropolo rilate al la tabakproduktado kaj ties komerco kauzis la ribeladojn pro la fakto, ke Hispanio intencis establi

tabakvendan normigon. La unua ribelado okazis en 1716; kvankam la situacio poste iomete normaligis, en 1723 ĝi reakrigis, kaj nova ribelado de tabakkultivantoj estis dronigita en sangomaro.

2. Kubo pilko de fremdaj potencoj

Meze de la XVIII-a jarcento la monda situacio estis ege kompleksa, ĉar la diversaj tiamaj imperioj militis inter si. Hispanio troviĝis en forta lukto kontraŭ la angla imperio, ĉar tiuepoke la kontraŭdiroj inter la europaj imperioj akriĝis. Tio kompreneble efikis ankaŭ sur nia lando, kaj Kubo suferis la atakojn de la angloj, kiuj en 1741 atakis kaj alproprigis al si la urbon Guantanamo en la oriento de nia insulo.

Celante kontraŭtari al la kreskanta superregado de Anglio en Ameriko Francio decidis alianciĝi al Hispanio, kaj la rezulto de tiu alianco estis la "Pakto de Familio", subskribita en 1761.

Nia insulo estis dezirata celo de la angloj, ĉar ili rigardis nian landon gravega loko por la superregado en Ameriko kaj ankaŭ por ekposedo kaj regado de la sklavokomercado. Tial, la 7-an de junio 1762 granda angla skadro atakis Havanon.

Tiam okazis por la unua fojo en nia historio t.n. maĉetatako, kiam la urbestro de la vilaĝo *Guanabacoa*, Jose Antonio Gomez Bullones, plej konata sub la nomo Pepe Antonio, organizis kampanan milicon por defendi la urbon. Tiu maĉetatako estis necesa pro la armilmanko de la defendantoj, kiuj utiligis sian plej uzatan laborilon maĉeton kiel armilon. La atakantoj havis grandan armeon, kiu nuligis la rezistadon, tiel ke la rezulto estis la kompleta angla venko je la 12-a de aŭgusto 1762.

La okupado de Havano far la angloj malfermas novan ĉapitron en nia historio, ĉar ĝi apertis novajn komerceblecojn kaj devigis la hispanan monarkion adopti alian sintenon rilate al nia insulo.

Post 11-monata angla okupado de la ĉefurbo, Havana denove apartenis al Hispanio kiel rezulto de packontrakto inter Anglio kaj Hispanio.

Fine de la XVIII-a jarcento la influoj de la franca kaj angla revolucioj postlasis spuron en Kubo, kiuj facile videbliĝis en la konstanta kresko de la suker- kaj tabakproduktado. Rimarkinda estas la fakto, ke jam en la jaro 1774 oni faris la unuan popolnombrodon en Kubo.

La komerco inter nia insulo kaj Europo vigliĝis, kaj jam en 1778 oni permesis la liberan komercadon inter Hispanio kaj siaj kolonioj reguligante ankaŭ la sklavkomercadon.

Gravas mencii, ke en 1792 okazis la revolucio en Haitio, kie la tieaj sklavoj ribeliĝis kontraŭ siaj mastroj. Tiu historia okazaĵo influis nian landon, ĉar la francaj kafo- kaj sukerokultivantoj fuĝis al Kubo serĉante eblecon restarigi sian ekonomian situacion, kio fakte antaŭenpuŝis la evoluon de Kubo kaj ebligis al nia lando atingi unuarangan rolon rilate al la eksportado de tiuj produktoj.

Alia konsekvenco de la haitia revolucio sur nia insulo estis la sinteno de la terposedantoj rilate al la sklavoj, ĉar timante novajn ribeladojn kiel tia en Haitio, la sklavistoj ekspluatis kaj opresis pli kaj pli la negran sklavaron, kio kaŭzis serion da konspiro de esence kontraŭsklaveca karaktero.

Fine de la XVIII-a kaj komence de la XIX-a jarcento ekaperis la unuaj difinitaj politikaj movadoj de la kuba historio.

La unua el tiuj tendencoj estis "Reformismo", kiu fakte trapasis tri diversajn etapojn. Reformistoj celis atingi pli grandan ekonomian sendependecon, la subtenadon de la sklavokomercado kaj la konsidero de Kubo kiel hispana provinco, kiu estus permesanta al la tiama enlanda riĉularo daŭrigi sian ekonomian agadon sen kauzi al si mem gravajn limigojn.

3. Sendependecaj luktoj kontraŭ Hispanio

Dum la jardeko 1820-1830 la sendependecaj idealoj eniris en Kubon. La **figuro de Simon Bolivar**, plej konata kiel la **Liberiganto de Ameriko**, la ideoj de la franca revolucio, la tiuepokaj avangardaj filozofoj kaj la sendependeco de la 13 anglaj kolonioj en nordameriko influis la kuban socion.

La rezulto de tiaj influoj estis la ekapero de plej diversaj konspiroj, kiujn la hispana metropolo sovaĝe sufokis. El tiuj konspiroj ni menciuj kiel la plej konatajn "Fulmoj kaj Sunoj de Bolivar" kaj "La Nigra Aglo".

Elstaras dum tiu agobunta periodo de nia historio la idearo de tiu, kiu estis la forĝanto de la kubaj sendependecaj idealoj, la pastro Felix Varela. Lau la aserto de alia ne malpli fama kuba intelektulo, la filozofo kaj pedagogo Jose de la Luz y Caballero, "Felix Varela estis la unua, kiu instruis nin pensi". La predikoj de Varela montris al kubanoj, ke ne eblas atingi veran suverenecon, se oni ne regas la landovivon laŭ niaj interesoj kaj opinioj en absoluta sendependeco de Hispanio. Oni povas plej trafe resumi lian penson pere de tiuj vortoj eldiritaj de lia verkaro: "Ĉiuj ekonomiaj kaj politikaj avantaĝoj favoras la revolucion, kiun devas fari la enlandanoj kaj ne eksterlandaj loĝantoj".

Alia politika movado de la tiama Kubo estis la "Aboliciismo"; ĝia apogantoj pledis por ĉesigo de la sklaveco, des pli ke jam estis okazintaj kelkaj sklavribeladoj en nia lando, el kiu estu priskribata la t.n. Konspiro de la Ŝtuparo. Ties historia antaŭaĵo okazis je la 27-a de januaro 1843, kiam sklavoj de la riĉa sukerregiono Matanzas, lacaj pro la alfrontitaj suferoj, ekkomencis ribeladon, kiu iniciatiĝis en la sukerfabriko Alcancia, kie ribelis proksimume 254 sklavoj. Kvankam ili intencis altiri al si sklavaron de aliaj bienoj, ili estis tuj batitaj de la hispanaj trupoj, kiuj nuligis la konspiron.

Tamen, dum la sekvonta jaro 1844, la Ĝenerala Kapitano de Kubo, Leopoldo O'Donnell, ne kredis la ribeladon tute sufokita kaj en januaro, post ricevo de informoj pri eblaj sklavkonspiroj, li decidis fari novan proceson, kiun ni konas sub la nomo "Konspiro de la Ŝtuparo". Ĝi ricevis tiun nomon, ĉar la negraj sklavoj estis ŝnurataj al ŝtuparo kaj vipataj ĝis konfeso au morto. Oni kalkulas, ke la nombro da sklavoj, kiuj mortis dum tiu konspiro, estis pli ol 5000.

Ankaŭ eminentaj personecoj de la tiama Kubo suferis la sangavidan persekutadon de la Ĝenerala Kapitano. Inter ili ni menciuj la faman eseiston kaj poeton Domingo del Monte, la elstaran filozofon Jose de la Luz y Caballero kaj la mulata poeto Placido, kiu estis mortigita.

Alia pritraktinda politika movado, aperanta nialande dum la XIX-a jarcento, estis "Aneksismo". Dum la jardeko de 1845 ĝis 1855 ekfloris tia pensmaniero, kies ĉefaj ekzistokialoj estis la kreskanta evoluo de la kuba kolonio dum tiu epoko.

Jam en la jaro 1837 oni inauguris la unuan kuban fervojon, kiu cetere estis la unua en Ameriko, kaj oni inauguris en 1837 krome la unuan telegrafoficejon en Havano.

En 1853 alvenis en Kubo la unuaj ĉinaj kulioj, kiuj estis trompige dungitaj por akceli la kreskadon de la sukerindustrio. Estas tiu raso, kiu laste aldoniĝis al la formiĝo de la nuna kuba rasa konsisto.

Lau nombrado farita en 1846 ekzistis en nia lando jam 1442 sukerfabrikoj, el kiu nur 252 laboris per vapormaŝinoj, kiuj multobligis la produktadon. Tial la malpli riĉaj sukerkultivantoj timis perdi siajn avantaĝojn, se oni estus abolicianta la sklavecon. Ankaŭ pro la fakto, ke Anglio premis Hispanion por ke ĝi ĉesigu la sklavkomercadon, tiuj reakciaj terposedantoj turnis sin al la sudaj ŝtatoj de Usono, kie sklaveco ankoraŭ estis permesata serĉante apogon por aneksi Kubon al tiu lando kaj tiel garantii al si la jam akiritan riĉecon. Necesas aldoni al ĉio jam supre menciita, ke la simpla ideo pri sklavrevolucio plenigis iliajn animojn kun terura timo.

Kvankam la 19-an de majo 1850 la ekshispana oficiro Narciso Lopez, tiama konspiranto favore al la aneksio de Kubo al Usono, atakis kaj okupis la urbon Cardenas, kie por la unua fojo flirtis la nuna nacia flago, la aneksismo ne sukcesis, ĉar mankis apogo de Usono.

Pri la dua kaj tria periodoj de Reformismo mi nenion diros, sed fokusigos la atenton al priskribado de la enlanda situacio antaŭ la ekkomenco de niaj sendependecocelaj luktoj.

La tiama kuba enloĝantaro kreskis inter la jaroj 1774 kaj 1861 kaj la loĝantara denseco plialtiĝis, sed samtempe plifortiĝis la bremsado al la sukerproduktado flanke de Hispanio. Tiu fakto ludis gravegan rolon en la radikaligo de la pensmaniero de la plej kleraj kaj avangardaj sociaj klasoj.

Malgrau ke Hispanio faris ĉion eblan por subteni sian superregadon en Kubo, la historiaj kondiĉoj favoris la eksplodon de sendependeca movado. Tion plej bone reliefigas la vortoj de la Grafo de Pozos Dulces, fama kuba intelektulo, kiu antaŭvidis, kvankam reformisto, la neeviteblan bataladon cele al nia sendependeco, skribinte en 1859 broŝuron titolitan "En Defendo de Kubo", kiun oni publikigis en Parizo. El la verko ni citas la jenajn vortojn: "Kubaj malbonoj ne estas tiaj, kiujn oni povas solvi per simplaj mildigoj; la hispana superregado en tiu lando estas kvazau lancofero fiksita en vundo — necesas elŝiri ĝin antaŭ ol ekkuracado".

Jam en 1868 oni povis konstati egan diferencon inter la ekonomia evoluo de la orientaj kaj okcidentaj provincoj de nia lando. La loĝantaro de la orientaj kaj centraj regionoj prezentis malpli grandan nombron da sklavoj ol la okcidentaj, kaj krome la plimulto de la sukerfabrikoj en oriento estis pli primitivaj ol en okcidento, kio efikis sur la rezulto de la produktado. Pro tio, en la sesdekaj jaroj de la pasinta jarcento, la orientaj terposedantoj decidis — influataj de la Haitia revolucio, de la sendependeco de la 13 eksanglaj nordamerikaj kolonioj kaj de la evoluo de la sciencoj, filozofio kaj burĝo-liberalaj pensmanieroj —, ke revolucio necesis permesante al ili renversigon de la tiama ekzistanta situacio. Tiuj sociaj kaj ekonomiaj kondiĉoj estis la ĉefaj kialoj, kiuj antaŭenpuŝis la orientajn terposedantojn al pretigo de la unua milito favore al la kuba sendependeco.

La konspiro komenciĝis en julio 1887 en la urbo Bayamo, kie estis fondita "Komitato por la Kuba Sendependeco", kies ĉefaj gvidantoj estis Francisco Vicente Aguilera, Pedro Figueredo kaj Francisco Maceo Osorio, tri elstaraj terposedantoj kaj riĉuloj de oriento, kies kulturo kaj intereso ligis ilin tre intime kun la aspiroj de kubaj sendependemuloj.

Jam en la unuaj monatoj de 1868 la konspiro etendiĝis al diversaj urboj de oriento kaj komence de aŭgusto, Aguilera kunvokis la plej agemajn kaj revoluciajn grupestrojn de la oriento kaj de Camaguey al kunveno en sia bieno. Tiun kunvenon prezidis la energia kaj decida advokato Carlos Manuel

de Cespedes el Bayamo; dum tiu kunveno oni precizigis ĉiujn detalojn por la revolucia eksplodo. Kvankam planita por la 14-a de oktobro, la cirkonstancoj devigis Carlos Manuel de Cespedes, kiun oni nomas "Patro de la Patrio", antaŭenigi la daton pro la streĉa gardado de la hispanaj aŭtoritatoj. Ĝuste tial, la 10-an de oktobro 1868, post liberigo de siaj sklavoj en la sukerfabriko "La Demajagua", li proklamis sian decidon lukti por la kuba libereco sub la batalkrio "Sendependeco au Morto".

Necesas substreki la fakton, ke la ĵus liberigitaj sklavoj enkorpiĝis al la armeo de Cespedes, kaj tie mem ekaperis la glora nomo *mambi*, kio estas la difino de kubaj patriotoj batalantaj por la atingo de nia suvereneco.

La sekvantan tagon Cespedes kaj siaj kunbatalantoj direktis sin al la vilaĝo Yara, kaj tie ili estis batitaj de la hispanaj soldatoj. La trupo disiĝis, kaj nur Cespedes kun aliaj 11 patriotoj tenis sin firmaj. Tiam iu diris: "Ĉio malsukcesis", sed la respondo de Cespedes flamigis tuj ĉiujn korojn: "Ankorau restas 12 homoj — sufiĉas por atingi la sendependecon de Kubo."

Ne estas eble priskribi la tutan evoluon de tiu milito, sed ni diru almenaŭ, ke la 20-an de oktobro ili sukcese atakis kaj kaptis la urbon Bayamo, kie oni audigis por la unua fojo nian nacian himnon. Tiu historia okazaĵo estas nuntempe festata sub la nomo de "Tago de la Kuba Kulturo".

Dum tiu periodo de nia unua milito, kiun oni nomas "Milito de la Dek Jaroj", enkorpiĝis en la trupo de Cespedes aliaj valoraj patriotoj, kiuj poste elstarigis en nia historio. Inter ili ni menciuj la postajn generalojn Antonio Maceo, Ignacio Agramonte kaj la pro sia naskiĝo dominikdevenan, sed pro sia agado plene kuban heroan generalon Maximo Gomez.

Tiu milito rapide etendiĝis al la provinco de Camaguey kaj Las Villas, kio devigis Hispanion sendi al Kubo kelkajn plej famajn generalojn.

La 10-an de aprilo 1869, en la vilaĝo Guaimaro, apartenanta al la provinco de Camaguey, kunvenis la plej elstaraj kubaj revoluciuloj, kaj tie estis fondita la Unua Konstituciiga Asembleo de la Respubliko dum la Milito. La milito daŭris, sed malgrau la klopodoj de niaj patriotoj la supereco de la hispana armeo estis grava afero.

Multaj historiaj faktoj okazantaj dum tiuj jaroj meritas apartan mencion, sed la mortigado de 8 junaj kaj senkulpaj studentoj de medicino la 27-an de novembro 1861 atestas la kruelecon de la tiama reganta metropolo; ili estis ekzekutataj sub stulta preteksto; eterna memorigo al ili estas ne nur la monumento, kiun oni starigis en Havano proksime al la haveno, sed ankaŭ elvokiva poemo de tiama juna aglo, kies nomo estas hodiaŭ tutmonde konata: Jose Marti.

Malgrau sennombraj heroaĵoj de la mambioj la personaj kvereloj inter la ĉefoj de nia armeo kaj la limigo de la milito al la orienta kaj centra regionoj de nia lando bedaurinde malfortigis la unuecon kaj malpermesis la sukceson de la milito, kiu estingiĝis ĝis kvazau kandelflamo; tio antaŭ ĉio pro la fakto, ke la okcidenta riĉularo ne volis alfrontiĝi al situacio, kiu estus povinta efiki sur ĝian ekonomian staton.

El tiuj kondiĉoj profitis la hispana generalo Arsenio Martinez Campos, kiu intencis fini la militon pere de kelkaj promesoj, destinataj al mildigo de la tiam ekzistanta situacio en Kubo.

Ju pli intensa estis la paciga agado de Martinez Campos, des pli firma, kuraĝa kaj elstara estis la pozicio prenita de la mambia generalo Antonio Maceo, kiu la 10-an de marto 1878 dum kunveno kun Martinez Campos informis tiun pri la decido de la kubaj batalantoj, daurigi la lukton.

Tiutage, dum persona renkontiĝo kun la hispana militisto, Maceo estis la protagonisto de la t.n. "Protesto de Baragua": Maceo klarigis al la hispana generalo la kubajn vidpunktojn, kiujn li elstare reprezentis, kaj fiksis la 23-an de marto limdaton por daurigo de la milito. Tiun periodon, kiu etendiĝis ĝis al la 10-a de junio 1879, oni nomas "La Eta Milito", kiu, kvankam fine nesukcesa, estis tamen klarionado avertanta Hispanion pri la estonta daurigo de la batalado.

La paŭzo okazinta inter 1879 kaj 1895 estis unu el la plej gravaj konspiretaroj en la kuba historio. En tiu epoko 76% de la 1'600'000-nombra loĝantaro ne scipovis legi kaj skribi, pli ol 91'000 vivis sub aĉaj kondiĉoj; kubanoj ne rajtis dungiĝi en publikaj laboroj kaj ankaŭ ne eblis al ili dediĉi sin al komercado.

Malgrau la leĝo promulgita la 13-an de februaro 1880, kiu aboliciis nialande la sklavecon, la eksklavoj ne fariĝis liberaj homoj en ampleksa senco de la vorto, ĉar ili ne ricevis decajn salajrojn, kiuj estus permesintaj al ili vivi sub normalaj vivkondiĉoj.

La **Unua Kuba Laborista Kongreso** okazinta en novembro 1887 klopodis plibonigi la situacion de la laboristoj, sed preskau kun nula rezulto.

Ĉiuj jam priskribitaj faktoj enradikiĝis en la korojn de kubanoj loĝantaj en kaj eksterlande. Sed por organizi, gvidi, prizorgi kaj unuigi tiujn disajn fortojn estis necesa homo, kies talento kaj energio permesus atingi tion; kaj tiu homo ekaperis kvazau arbo floranta el la tero, estis nia **nacia heroo Jose Marti**.

Loĝanta en Usono post politika ekzilo, kiu kondukis lin unue al Hispanio kaj poste al diversaj landoj de Latinameriko, Jose Marti antaŭvidis kaj komprenis, ke nur la faskigo de ĉiuj kubanoj ebligas entrepreni militon, kiu povus garantii la atingon de la celoj.

Li komencis sian politikan predikon kaj nelacigeblan agadon inter la kuba elmigrantaro jam en 1883, kaj la rezultoj estis, kaj eĉ hodiaŭ estas historia leciono pri politika taktiko. La 26-an de novembro 1883 li diris dum parolado en la usona urbo Tampa antaŭ kubaj patriotoj: "Pretigu nin por la vera respubliko! Kaj ni metu ĉirkau la stelo en la nova flago tiun formulon de triumfanta amo: kun ĉiuj kaj por la bono de ĉiuj". Tiun laboron li kronis per la fondado de la **Kuba Revolucia Partio**, kies bazojn li finredaktis la 15-an de januaro 1892.

Post agado sindonema kaj kvazau sklava li sukcesis kunigi ĉiujn kubajn fortojn kaj pretigi ĉiujn kubanojn por la giganta tasko, finpretigi la militon.

El liaj verkoj mi deziras citi vortojn, kiuj plej bone difinas la karakteron kaj pensmanieron de nia plej eksterordinara heroo: "Mi volas, ke la unua leĝo de nia respubliko estu la kulto de la kubanoj al la plena homdigno".

Post tiu streĉa organizperiodo fine la 24-an de februaro 1895 ekblovis la liberiga stormo, ĉar en la oriento de nia lando komenciĝis la lasta milito kontraŭ Hispanio. La 25-an de marto samjare Marti publikigis la gravegan historian dokumenton "Manifesto de Montecristi", kiun li kaj generalo

Maximo Gomez subskribis, kaj pere de kiu nia nacia heroo klarigis la kauzojn de la nova milito.

La 1-an de aprilo eniris en Kubon generalo Antonio Maceo. Gravega perdo por la kubanoj okazis la 19-an de majo en la sama jaro 1895, ĉar dum batalo ĉe la kunfluiĝo de la riveroj Cauto kaj Contramaestre en loko Dos Rios orientparte mortis, batalante kun vizaĝo al la suno, kiel li mem skribis en neforgesebla strofo, Jose Marti.

Tiu bato tamen nek povis haltigi la historian radon nek eviti la venkon de niaj patriotoj. La ribelado etendiĝis tra la tuta lando, kaj la 13-an de septembro 1895 okazis la Asembleo de Jimaguayu, dum kiu oni fiksas la strategian gvidlinion por sukcesigo de la milito. La milita agado de niaj trupoj plimultiĝis kaj skuis la hispanan registraron, kaj pro tio la 22-an de oktobro generalo Antonio Maceo iniciatis la plej imponan invadon, kiun konis nia historio. Elirante el la loko Mangos de Baragua, kie li mem 17 jarojn antaŭe okazigis lian faman proteston, li decidis alporti la militon en la okcidenton marŝante kun la trupoj laulonge de la lando. Kune kun la kuba armeestro generalo Maximo Gomez, Maceo detruis kun iom pli ol 1400 homoj la hispanajn trupojn, valorigante la maĉeton kiel la ĉefan armilon de niaj mambioj. Siavice generalo Gomez apogis la agadon de Maceo kontribuante al la forbalao de la rezistado en la provincoj de Camaguey kaj Las Villas, kio estis terura bato por la hispanoj, des pli ke ili ne sukcesis haltigi la impeton de la kubaj mambioj. Kiel kulmino de tiu invado fine la 7-an de januaro 1896, Maceo decidis ataki la plej okcidentan provincon de nia lando, Pinar de Rio. Generalo Gomez restis batalante proksime de la kuba ĉefurbo por apogi la agadon de sia kuninvadanto.

Ĉiuj klopodoj de Hispanio estis vanaj, kaj antaŭenirante niaj trupoj rezultigis la eniron de Maceo en la urbon Mantua en Pinar del Rio, la 23-an de januaro 1896, kiu plenumis la sukcesan invadstrategion, kies rezultoj ankoraŭ nuntempe estas laŭdindaj.

Kiel reago al la multaj venkoj de niaj mambioj Hispanio decidis nomumi generalon Valeriano Weyler kiel guberniestron kaj ĉefon de la hispana armeo

en nia lando, kio efektiviĝis la 10-an de februaro de la sama jaro. Kvankam li starigis kruelan politikon, kiun oni konas sub la nomo "Rekoncentriĝo" celante, ke la kamparana loĝantaro ne plu subtenus la mambiojn, tio neniel utilis, ĉar la hispana superregado en Kubo iom post iom ŝanceliĝis.

Post tiu invadkampanjo, kiu preskau decidis la rezulton de la kuba batalado kontraŭ Hispanio, la kubaj trupoj suferis dolorigan perdon, kiam la 7-an de decembro 1896 en Punta Brava proksime de Havano falis generalo Maceo. Tio tamen ne signifis retroiron de la milita agado. Niaj batalantoj senĉese ĝenis la hispanan armeon, kaj en 1897 kaj 1898 venko post venko aldoniĝis. Jam fine de 1897 Hispanio perdis la militon.

4. Fruaj usonaj intervenoj

Celante defendi la jam kadukajn poziciojn, kiujn Hispanio subtenis, ĝi intencis starigi autonomian staton en Kubo por iom kaj iel mildigi la libereco-sifon de nia popolo. Tamen, tiu plano tute fiaskis, ĉar la grandaj usonaj monopoloj pretigis sin, partopreni la militon kaj profiti de la kreskanta malforteco de la hispana superregado.

Oni kalkulis, lau taksoj faritaj en 1895, ke Usono jam estis investinta en Kubo 50 milionojn da dolaroj. Tiu aserto kaj la facile konstateblaj interesoj de tiu lando aĉeti Kubon estis la instigaj kialoj, sendi al Havano kelkajn militŝipojn, kiuj fakte ne eniris la havenon, sed restis iomete fore. Sed la 25-an de januaro 1898 la usona kirasŝipo Maine pretekstantate amikecan viziton eniris la ĉefurban havenon. Kelkajn tagojn poste, la 15-an de februaro, la menciita ŝipo eksplodis, ĉe kio pereis 266 maristoj, el kiuj la plej granda parto estis negruloj. Tiu hazarda okazaĵo estis la plej targa preteksto, kiun povis uzi la usona registraro por enŝoviĝi en la militon, jam gajnata de la kubaj trupoj; tiun historian fakton oni konas sub la nomo Hispan-kubana usona milito.

La 22-an de aprilo 1898 militŝiparo forlasis Usonon kaj direktis sin al la orienta regiono de Kubo. Kvankam la 29-an de majo la hispana admiralo Cervera pretigis sian ŝiparon en la haveno de Santiago de Cuba, ĉio estis senutila, ĉar la usona militeskadro estis pli pova ol la hispana kaj post kelkaj

bataloj Hispanio devis rezigni pri la posedo de Kubo. Per la packontrakto subskribita en Parizo la 10-an de decembro 1898 sen ĉesto de kubaj reprezentantoj, Hispanio abdikis sian superregadon en Kubo kaj Usono restis ĉefkontrolanto, dum nia lando restis okupata.

La usonaj armeo kaj monopolistoj profitis de tiu okazo por plialtigi la investojn en Kubo, tiel plifortigante iliajn influon kaj regadon en nia lando. La registraro de milita okupado daŭris de la 1-a de januaro 1899 ĝis la 20-an de majo 1902 kiam, por la unua fojo, nia lando havis kuban prezidanton, kvankam al nia Konstitucio aldoniĝis la tielnomata Amendo Platt, pere de kiu Usono garantiis al si la por ĝi necesajn ekonomiajn kaj politikajn avantaĝojn.

La 20-an de majo 1902, kiam Tomas Estrada Palma fariĝis la unua konstitucia prezidanto de nia respubliko, iniciatiĝis la sendependenda periodo de nia lando, jam liberiĝinta de la koloniaj hispanaj katenoj.

Dum la unuaj jaroj de nia respublika vivo, audiĝis plej diversaj voĉoj protestantaj kontraŭ la limigo de nia suvereneco flanke de la usona okupadregistraro, el kiuj estas rimarkinde substrekeblaj la personecoj de Juan Gualberto Gomez, mulata intelektulo kiu, krom esti estinta persona amiko kaj helpanto de Jose Marti, elstariĝis pro sia defendo de nia vera suvereneco, kaj Manuel Sanguily, eksgeneralo de la kubaj mambioj kaj fama verkisto.

Inter la jaroj 1906 kaj 1909 Kubo suferis la **Duan Usonan Intervenon** limiganta la nacian suverenecon, kaj dum la periodo inter 1905 kaj 1920 ekaperis la unuaj protestoj de nia respublika vivo, el kiuj ni menciuj la "Proteston de Dektri", kies ĉefaj kunordigantoj kaj rolantoj estis dektriopa juna intelektularo apartenante al la nova politika movado, ĉar jam tiuepoke la socialismaj ideoj trafenetris la tiaman kuban socion.

Gravega historia fakto, kiun ni ne rajtas neglekti pro ties influo sur la apogeo de la socialismaj ideoj, estis la fondiĝo de la unua **Kuba Komunisma Partio** la 16-an de aŭgusto 1925, inter kies ĉefaj fondintoj ni devas menciuj Carlos Balino kaj Julio Antonio Mella.

Dum la tridekaj jaroj de ĉi tiu jarcento okazis popolamasa ribelado kontraŭ la tiraneca reĝimo de la tiama prezidanto Gerardo Machado. La frazo, kiu plej bone difinas tiun fiulon, originas de la fama kuba revoluciulo kaj poeto Ruben Martinez Villena, kiam li dum interparolo kun tiu monstra homo ekdiris: vi estas azeno kun ungegoj. Tiu popolamasa ribelado okazinta en 1933 kulminis je la 12-a de aŭgusto, kiam ĝenerala striko forbalais la tiranon, sed tio ankoraŭ ne signifis la finon de niaj luktoj.

Signifoplena kaj elstara atingo por nia lando estis la **Konstituciiga Asembleo** en la jaro 1940, ĉar per ĝi nia popolo sukcesis havi konstitucion adaptitan al la modernaj fluoj de la internacia juro. Malgraŭ ke ĝi defendis la individuajn rajtojn de la kuba civitano kaj limigis la etendiĝon de latifundioj difinante ilin novicvaj por la interesoj de nia popolo, tiu konstitucio ne estis respektata de la tiamaj ŝtatestroj kaj ĉio restis sama por la popolo, kiu suferis rasan diskriminacion, ekspluatadon kaj mankon de la plej elementaj homaj rajtoj. Multe pli kruela kaj sangavida tirano estis ĝeneralo Fulgencio Batista, kies kariero estis plena de fiaj agoj, kiuj dronigis Kubon en nekredebla teruron.

5. Kun Fidel Castro al nacia kaj ŝtata sendependeco

Dum la kvardekaj jaroj advokato Eduardo Chibas fondis sub la devizo *Digno kontraŭ Mono* la Ortodoksan Partion, kiu grupigis la honestan junularon, kiu volis ŝanĝi la tiam ekzistantan situacion. Post la memmortigo de Chibas tiu nova generacio, inspirita de ties idealoj, planis forbalai dum la centjara datreveno de la naskiĝo de nia nacia heroo Jose Marti ĉiujn plagojn suferatajn de nia popolo; tio okazis sub gvido de nia nuna ŝtatestro, **Ĉefkomandanto Fidel Castro** post ekkompreno, ke nur pere de milita agado estus eble atingi tiun celon.

Tial, en la mateno de la 26-a de julio 1953, tiu heroo grupo atakis la kazernojn **Moncada** en Santiago de Cuba samtempe kun Carlos Manuel de Cespedes en Bayamo ekkomencante la ribeladon, kiu fariĝis poŝte nia hodiaŭa revolucio.

Kvankam la atako malsukcesis kaj la ĉefaj rolantoj suferis enkarcerigon kaj poste devis ekziliĝi, la batalado ne ĉesis, sed en 1956 la postvivantoj de tiu atako revenis kune kun aliaj kuraĝaj homoj en Kubon per la jaĥto **Granma** por daurigi la lukton. Tiu lukto fariĝis vera milito, kiun partoprenis preskaŭ la tuta kuba enloĝantaro. En la montaroj la gerilistoj heroe luktis kaj la urba revolucia agado apogis ilin. Elstaran rolon ludis la havanaj universitataj studentoj, kaj rimarkinda elmonro de niaj antaŭaj vortoj estas la organizado kaj la **atako al la prezidenta palaco**, okazinta la 13-an de marto 1957 kune kun la okupado de grava radiostacio, kiun eventon gvidis kaj organizis la tiama prezidanto de la universitata federacio, Jose Antonio Echevarria.

Kvankam ili ne sukcesis mortigi la tiranon pro nuraj sekundoj, tiu atako ŝanĉeligis la registraron kaj atestis la decidon de nia popolo. Post tri jaroj, dum kiuj la ribeliĝantoj detruis ĉiun rezistadon de la tiama fia registraro, kaj kun la amasa kunhelpado de la tuta popolo, fine, la 1-an januaron 1959 la tirano forlasis nian landon kaj la revolucio atingis sian venkon.

Post tiu **Revolucia Venko** komenciĝis profundaj ŝanĝoj en la kuba vivo, kiuj markis la postan historion de nia lando. Ekzemploj pri tio estas la Leĝo pri Agrikultura Reformo la 17-an de majo 1959, la eksproprieto de ĉiuj fremdaj posedaĵoj en Kubo, la ĉesigo de la privata proprieto pri la produktadaj rimedoj kaj la **Kampanjo de Alfabetigo**, kiu en nur unu jaro forbalais la analfabetecon en nia lando, kaj kiun partoprenis granda kvanto de lernantoj el niaj mezaj lernejoj.

Ankaur okazis diversaj kampanjoj por infana vakcinado kaj multaj aliaj agadoj por la plibonigo de la popolo kaj por la forigo de la humiligaj diskriminacioj rasaj kaj seksaj.

Substrekinda estas la fakto, ke la 17-an de aprilo 1961 trupoj organizataj kaj pagataj de la usona registraro invadis Kubon tra Playa Giron celante detruiri la Revolucian, sed ili estis venkitaj de nia popolo en nur 72 horoj.

Necese ni devus paroli pri la atingoj de nia lando dum la pasintaj 31 jaroj, sed tio bezonus multe pli da tempo ol staras al nia dispono.

La evidentaj rezultoj rilate al la publika sano, edukado, sportoj, kulturo kaj aliaj sferoj de nia vivo atestas bonege la nuntempa situacio de nia lando, en kiu ĉiuj laboras cele al plialtigo de la vivkondiĉoj kaj al plena digno de l' homo.

Vi havas la unikan eblecon konatiĝi kun la realo en nia lando mem, kaj la rekta kontakto kun la popolo kaj kun la homoj estas multe pli esprimiva ol miloj da vortoj.

Geamikoj ! De la unuaj tempoj de la kuba ekzistado ĝis la hodiaŭaj tagoj multo ŝanĝiĝis kaj transformiĝis, sed restas la humoro kaj la bonkoreco de nia popolo, kiu plezure gastigas vin.

Mi do invitas vin ĝui la kongreson, sed ankaur ĝui la landon kaj ties historian kaj tradiciiran buntecon popolan, en kiu kunfandiĝas ĉiuj rasoj de la mondo.

Espereble vi povas post via kuba restado diri la saman frazon kiel mi, kiu enhavas la plej grandan amon, kiun homo povas senti por sia patrio : Kubo, banata de suno kaj maro, benata vi estu !

Adreso de la aŭtoro:

Besada Toledo, Juan Lazaro
Gervasio n-ro 62 Apto.3, 2do. piso
e/Lagunas y S.Lazaro
C 10200 Cdad. Habana
Cuba